

PSYKOLOGI: EN VIDENSKAB – FLERE VIDENSKABER? STATUS OG FREMTIDSPERSPEKTIVER

(Publiceret i G.M. Mirdal & I.M. Bryderum (red.)
Aspekter af psykologisk forskning i Danmark, Statens
Humanistiske Forskningsråd 1996. Artiklen er skrevet
på grundlag af et foredrag over opgivet titel ved en
konference afholdt af Statens Humanistiske Forskningsråd)

Jeg er blevet bedt om et bidrag med ovenstående titel. Den opgave kan ikke løses på begrænset plads, men heldigvis skal det ske under det mere realistiske hovedtema: »Aspekter af psykologisk forskning i Danmark«. Altså kun »aspekter«, og med »psykologisk« forskning menes her hovedsagelig »almenpsykologisk« forskning.

Med andre ord: Udgør psykologien en helhed, eller består den reelt af dele, af adskilte psykologier, og hvordan indtegner dansk psykologi sig i det spørgsmål?

En statusopgørelse og en perspektivering af fremtiden forlanger imidlertid en fortidig rodfastelse for at blive (lidt) mere end privat bekendelse som ønsketænkning eller dommedagsprofeti. Jeg opholder mig derfor en del ved psykologiens og dansk psykologis historie.

Afsnittene om dansk psykologi i fortid og nutid er udvidede versioner af Katzenelson (1994). I de passager, hvor der henvises til Sigmund Koch, er der tale om en meget tæt gengivelse af hans synspunkter.

Dansk psykologis første periode op til Første Verdenskrig

Psykologi blev oprettet som selvstændig videnskab ved Københavns Universitet af Alfred G.L. Lehmann i 1886 og hører dermed til de ældste psykologiske universitetsinstitutter i verden.

Som mange andre af den moderne psykologis grundlæggere studerede Lehmann hos Wilhelm Wundt i Leipzig. Lehmann betragtede psykologien som en eksperimentel videnskab i Fechners og Wundts ånd (som der kommer mere om nedenfor), dog så vidt jeg kan se forbundet med tanker af et vist slægtskab med samtidens amerikanske funktionalisme, der jo blandt andet rummede et opgør med de elementaristiske eller »strukturelisteriske« træk i Wundts psykologi.

Lehmans interessefelt og videnskabelige produktion var omfattende. Nogle af hans vægtigste værker, der næsten alle blev oversat til tysk, handler om følelselivet og om psykofysiologi, men han skrev også om tænkning, motivation, psykoteknik, udviklingspsykologi og pædagogik. Interessen for pædagogisk psykologi karakteriserede dansk psykologi i

mange år derefter. Han forfattede desuden et værk om overtro og trolddom.

Psykologi og filosofi hang snævert sammen i denne periode, hvilket i lighed med Norge, men til forskel fra Sverige, har været betegnende for dele af dansk psykologi efterpå. Ganske vist havde Lehmann selv tilsyneladende ikke meget tilovers for filosofien, hans ideal var tværtimod at bringe psykologien på talefod med de eksakte videnskaber, men det bevirkede, at al anden psykologi end hans blev behandlet af tidens filosoffer. Den betydeligste blandt disse var Høffding, hvis grundbog i psykologi fra 1882 er den første samlede fremstilling af psykologien på dansk. Den undersøger sjælelivet i dets tre klassiske dimensioner erkendelse, følelse og vilje og blev hurtigt oversat til adskillige sprog.

Dansk psykologis anden periode fra Første Verdenskrig til 1960

Lehmann blev efterfulgt af Edgar Rubin, hvis centrale arbejde fra 1915 handler om figural formperception, herunder om figur-grund forholdet som måske kan kaldes hans opdagelse. Værket blev oversat til tysk og fik indflydelse på gestaltpsykologien.

Sammen med David Katz, som påvirkede svensk psykologi, studerede Rubin i årene op til Den første Verdenskrig hos G.E. Müller i Göttingen og befæstede Lehmanns eksperimentelle orientering. På samme tid underviste Edmund Husserl i Göttingen, og dennes fænomenologiske filosofi har muligvis påvirket Rubin. Det siges Katz at have hævdet, medens Rubin selv var utilbøjelig til at anerkende det. Skønt filosofisk skolet nærede Rubin ligesom Lehmann nogen uvilje mod filosofi i almindelighed og vist ikke mindst den fænomenologiske.

Rubin var i hvert fald under indflydelse af gestaltpsykologien og Kurt Lewin. Han henregnes ofte til gestaltpsykologien, skønt han selv tilsyneladende havde forbehold over for denne klassifikation af sig selv. Her ud over var den internationale påvirkning af denne periodes danske psykologi beskeden.

På dette grundlag opstod en egenartet dansk psykologi, der gennem hele perioden med Rubin som hovedperson kan karakteriseres som en eksperimentalspsykologisk fænomenologi rettet mod en omhyggelig og detaljeret beskrivelse af menneskets umiddelbare oplevelser, herunder også dagligdagens erfaringer. Måske kan Rubins orientering kaldes en slags fænomenalisme, der gennem den nøjagtigst mulige observation analyserer et fænomen i dets elementære former, dog forbundet med en vis bestræbelse mod en helhedsorienteret forståelse af sjælelivet i tråd med Lehmann og gestaltpsykologien.

Traditionen blev kendt som »Den tredje Københavnerskole« ved siden af og undertiden i livlig diskussion med den kvantefysiske Københavner-

skole omkring Niels Bohr og den lingvistiske Københavnerskole omkring Louis Hjelmslev. Det var en bevidsthedspsykologi, der undersøgte og klassificerede oplevelserne uden forsøg på at forankre bevidsthedsindholdet i biologiske eller kulturelle faktorer. Retningen var således antireduktionistisk og deskriptivt kortlæggende med et ideal om høj metodisk stringens snarere end omfattende og dybtgående teoretiske forklaringer. Måske kan den ligefrem betegnes som antiteoretisk.

Denne skole var næsten enerådende i dansk psykologi gennem et halvt århundrede, fordi der kun var ét center for psykologisk forskning bemanded med et meget lille antal personer og enevældigt ledet af en særdeles kritisk Rubin. Han tillod kun få videnskabelige publikationer fra sine medarbejdere at se dagens lys.

De undersøgte emneområder var især perceptionens og kognitionens komponenter, som efter Rubins opfattelse måtte udforskes nøje, før det måske var muligt at beskæftige sig med handlingslivet, motivation og følelser. Det indlod hans medarbejdere sig derfor også først for alvor på efter hans død, men stadig inden for den af ham skabte tradition.

Rubins vigtigste kolleger og efterfølgere var dels Edgar Tranekjær Rasmussen, der i 1956 publicerer en fænomenologisk erkendelsespsykologi eller en systematik af bevidsthedens mulige emner og dernæst i 1960 behandler behovene i traditionen fra H. A. Murray. Dels var det Franz From, der i 1957 udformer dele af en beskrivende socialpsykologi i sine undersøgelser af de formålsrettede træk ved personperceptionen. Dette arbejde oversættes senere til engelsk, desværre dog først efter at Fritz Heider havde taget den internationale ære for at grundlægge dette forskningsområde.

Uden for traditionen står K. B. Madsen, der er den eneste delvist behavioristisk påvirkede forsker i perioden. Hans sammenlignende analyser af motivationsteorier fra 1959 er oversat til adskillige sprog. I næste periode skriver Madsen lærebøger og arbejder ved Danmarks Lærerhøjskole på en systematisk teoretisk integration af psykologiens hovedstrømninger.

Uden for traditionen befinder sig også freudiansk psykoanalyse med navne som blandt andre Sigurd Næsgaard, P. C. Pedersen og Anker Rattleff. Bortset fra From havde Københavnerskolen ikke meget tilovers for psykoanalysen. Det skyldes, dels at skolen var en bevidsthedspsykologi, som måtte afvise en antagelse om ubevidst sjæleliv, dels at psykoanalysen blev betragtet som uvidenskabelig spekulativ teoretiserende systembyggeri.

Som anført mente Rubin ikke, at psykologien havde nået et sådant videnskabeligt stade, at den kunne undersøge andet end bevidsthedens mere grundliggende komponenter. Dette i forbindelse med hans modvilje mod omfattende teoridannelser medførte, at også i denne periode måtte psykologiens grundbøger skrives af filosoffer som Fridjof Brandt og Jørgen Jørgensen.

Dansk psykologis tredje periode fra 1960

Fra 1960 brød et væld af nye tankestrømninger og videnskabelige retninger ind over dansk psykologi og sprængte de begrænsninger, som et halvt århundredes nationalt forankret og relativ snæver forskningstradition havde medført, dennes betydelige fortjenester ufortalt.

Samtidig øges mængden af studerende eksplosivt, og i 1960 oprettes et nyt kandidatstudium ved Københavns Universitet. Det er en generalistmodel, der sikrer, at de studerende principielt sagt uddannes i alle den både almene og anvendte psykologis discipliner. I 1968 etableres Institut for Klinisk Psykologi ved Københavns Universitet. Samme år oprettes Psykologisk Institut ved Aarhus Universitet med en studieordning lignende den Københavnske. I 1965 startes en pædagogisk psykologisk uddannelse ved Danmarks Lærerhøjskole.

I takt med disse nye uddannelsers øgede studentertal vokser forskerstaben tilsvarende. Først i denne periode bliver antallet af forskere så stort, at en lang række af psykologiens centrale forskningsfelter for alvor kan varetages.

Antallet af forskere og forskelligartetheden af deres virksomhed bliver nu så betydelig, at det ikke længere er hensigtsmæssigt at omtale enkeltpersoners indsats, fordi den ringe tidsdistance gør det vanskeligt at sortere i historien. Dertil komme, at også den anvendte psykologiske forskning nu bliver omfattende, og dens resultater begynder at indtage deres plads i samfundets uddannelses-, social- og sundhedssektorer. Professionen udvikles tilsvarende kraftigt, således at Danmark i dag hører til de lande i verden med højest psykologdækning per indbygger.

Den tyske indflydelse

Den tyske påvirkning af dansk psykologi var fortsat stærk, men den blev langt mere varieret, og hovedparten af den brød med den foregående periodes danske tradition. Det gælder psykologisk tænkning udsprunget af kontinental fænomenologi, eksistentialisme, hermeneutik og psykoanalysen i dennes mange skikkelser som ortodoks freudianisme, freudomarxisme, kritisk teori eller Frankfurterskole og socialisationsteori. Også Jungs analytiske psykologi vandt gradvist indpas og er efterhånden måske lige så udbredt som Freudiansk inspireret psykoanalyse.

Sådanne strømninger udgør grundlaget for en del af den aktuelle danske psykologiske forskning. Den tyske indflydelse viser sig også i, at dele af den sovjetiske påvirkning af dansk psykologi er gået igennem tyske bearbejdningsformer som fx kritisk psykologi.

Den sovjetiske indflydelse

Sovjetisk psykologi og dermed den dialektisk og historisk materialistiske filosofi har øvet betydelig indflydelse på dansk psykologi siden 1960.

Det gælder især den kulturhistoriske skole og virksomhedsteorien. Der ved er forholdet mellem individets hverdagspraksis og samfundets kulturelle, politiske og økonomiske vilkår kommet i centrum. Det samme gælder psykens historicitet i dens både fylogenetiske og sociogenetiske udvikling.

Disse strømninger har vundet ret ubesværet indpas. Det skyldes formentlig, at dansk psykologis indoptagelse af dialektisk og marxistisk psykologi og filosofi har lagt vægt på dennes kontinuitet med tysk åndshistorie (hvad enten den selv vedkender sig denne rod eller ej) og kun i mindre grad har hæftet sig ved de træk ved den, fx dens positivismekritik, som i andre lande har trukket fronterne skarpere op. Københavner-skolens fænomenologiske tradition har heller ikke gjort positivismekritikken så aktuel i Danmark.

Den romanske indflydelse

Fra de romansksprogede kulturområder slog kun Piaget-skolen for alvor rod i Danmark, skønt den vel aldrig har haft en dominerende position i udviklingspsykologien. I dag fylder den kun beskedent.

Dele af dansk psykoanalyse har være under indflydelse af den franske strukturalistiske tradition. Denne påvirkning er dog langt stærkere inden for humaniora end i psykologien.

Den angelsaksiske indflydelse

Også angelsaksiske strømninger gjorde sig nu gældende. Det drejer sig om så forskellige retninger som psykoanalytisk egopsykologi og objektrelationsteori, humanistisk psykologi, analytisk filosofi og behaviorisme. Klassisk behavioristisk indlæringsteori kan dog aldrig siges at have fået statsborgerskab i Danmark, men nyere versioner som »social-cognitive-learning« synes at vinde indpas inden for psykoterapi.

Undersøgelsen af samspillet mellem individ og omverden har også fra angelsaksisk hold påvirket dansk psykologi ganske kraftigt i form af interaktionistiske og systemiske tilgangsvinkler.

En stærk og stadig stigende indflydelse har kognitiv psykologi fået. Kognitiv psykologi er både betegnelsen på den disciplin blandt andre inden for almenpsykologien, der udforsker erkendelsesprocesserne, og på en skoleretning, der anlægger et kognitivt perspektiv på alle sjælsrørelserne. Som skole eller retning betraget udgør kognitiv psykologi imidlertid ikke et brud med den forudgående periodes fænomenologiske kognitionspsykologi, men snarere en naturlig arvtager til den.

Dele af kognitiv psykologi har i de seneste år skudt en gren ud i den såkaldte kognitionsforskning (»cognitive science«), en tværvidenskabelig disciplin med det mål at eftergøre menneskelig kognition i kunstige systemer. Disciplinen er i hastig fremmarch overalt i verden og også i Danmark.

Psykologiens første institutionalisering og splittelse

Disse mange indflydelser, strømninger, skoler, retninger – og flere kunne være nævnt – præger dansk psykologi i dag. Nogle gange flyder de sammen og integreres til større og delvist nye helheder, andre gange udgør de forskansninger, der splitter psykologien i temmelig autonome dele uden ånds-fællesskab i mål og mission.

Gennem den tredje periode har der endog undertiden været skarpe modsætninger mellem retningerne. Det er ikke længere tilfældet, men forbrødring er der heller ikke tale om, snarere en vis gensidig ligegyldighed. En enhedsvidenskabelig psykologi findes ligeså lidt inden for dette lands grænser som udenfor.

Dertil kommer, at der i takt med det øgede antal forskere tages mange flere emner eller genstandsfelter op end førhen med flere metoder. Man specialiserer sig. Specialisering og metodetdivergenser er centrale årsager til psykologiens splittelse, sandsynligvis betydeligt vigtigere end forskelle i påvirkninger fra skoler og retninger eller gemytternes almindelige uoverensstemmelse. Det tema forlanger derfor endnu et historisk tilbageblik, nu på den internationale scene, for at forstå nutiden og måske fremtiden.

Filosofi og folkepsykologi

Traditionelt krediteres Wundt for psykologiens udskillelse fra filosofien og institutionalisering som selvstændig akademisk videnskab og eksakt eksperimentel disciplin i Leipzig 1879. Wundt kan tillige krediteres for grundlæggelsen af den fysiologiske psykologi, idet hans indflydelsesrige værk herom udkom første gang i 1874.

Naturligvis fandtes der systematisk psykologisk tænkning før da, men efter 1879 blev ifølge psykologihistorierne al anden psykologi end den eksperimentelle kaldt fx lænestolspsykologi. Denne herefter foragtede beskæftigelse blev, hedder det sig, sendt tilbage til den filosofi, som psykologien just havde løsrevet sig fra, eller henregnet under endnu mere usunde spekulative tilbøjeligheder.

Men hvis man tror, og det gør altså de fleste psykologihistorier, at institutionaliseringen af psykologien som ren eller bare i overvejende grad eksperimentel disciplin var Wundts og hans samtidiges skyld eller fortjeneste, efter temperament, tager man fejl. Desværre er det en fejltagelse, der har haft graverende og måske uoprettelige følger for vor videnskab.

I øvrigt er det uhørt i lærdomshistorien, at en videnskab falder ned fra himlen på en bestemt dato i et bestemt år. Så uhørt at det burde vække mistanke.

1) Thi for det første skrev Wundt senere ikke mindre end 10 bind såkaldt »folkepsykologi«. Det var hans betegnelse for alle de mentale fænome-

ner, der ikke lod sig udforske som eksakte eksperimentelle undersøgelser af bevidstheden. Det drejer sig om kompleks kognition, sociale relationer, personlighed, sprog, vaner, normer, moral, myte, religion m.m. Den slags kan ifølge Wundt ikke forstås som individuelle og adskilte bevidsthedselementer og undersøges som sådanne i laboratoriet efter strenge metoder, fordi de består af interaktive gensidige processer mennesker imellem.

Det var ikke om søndagen, eller da han begyndte at falde af på den, at Wundt skrev folkepsykologi. Tværtimod betragtede han folkepsykologien som mere central for psykologien end eksperimentet, som han beholdt simple bevidsthedsprocesser (Koch 1985a), uanset at psykologihistorierne siger det modsatte. De »højere« mentale fænomener kunne efter hans opfattelse kun undersøges historisk og gennem naturalistiske observationer.

Efterhånden opfattede han måske folkepsykologien som intet mindre end alle kulturvidenskabers fundament eller med hans eget udtryk »menneskehedens psykologiske udviklingshistorie« (Wundt 1913, på titelbladet). Folkepsykologien, dvs. den rigtige psykologi, er en kulturel, social, historisk og moralsk videnskab og rummede de kulturbærende helhedsbetragtninger over mennesket, som den eksperimentelle psykologi ikke gjorde, eller måske endda umuliggjorde. Den var hans bidrag til svar på det evige spørgsmål om menneskets stilling i kosmos, om man vil.

2) Derfor har det for det andet været en misforståelse gennem mere end 100 år blot at betegne Wundts psykologi som »elementaristisk« eller »strukturalistisk«. Denne karakteristik, som vist i øvrigt stammer fra William James og ikke Wundt, kan være rigtig nok for hans eksperimentelle psykologis vedkommende, og måske især som denne blev praktiseret af Wundts elev Edward Thitchener i USA, men placerer hans efterfølgende folkepsykologi i en marginal position. Det var som nævnt ikke Wundts egen opfattelse (Koch 1985a).

3) For det tredje genoptog Wundt efter grundlæggelse af det eksperimentelle laboratorium sine omfattende filosofiske arbejder. Han skrev vidt og bredt om filosofi, herunder bl.a. fire bind om etik. Det var derfor ingen lapsus, at det første tidsskrift for den eksperimentelle psykologi, som han startede i 1882, hed »Philosophische Studien«. Det gjorde det, fordi han betragtede psykologien som en propædeutisk eller forberedende disciplin til en seriøs filosofi, ikke omvendt som det antages (Koch 1985a).

4) For det fjerde var Wundts filosofiske tænkning ikke antimetafysisk i vore dages forstand. Han var idealist og voluntarist, dybt påvirket af fx Leibniz og andre rationalistiske og idealistiske filosoffer. Nogle har endog kaldt Wundt for den sidste af de store tyske metafysikere (Koch 1985a).

Den ny psykologi

Men Wundt krediteres altså for det eksperimentelle paradigme eller »vendingen« fra filosofien mod den »ny« psykologi. Som fx franskmanden Ribot skriver i 1879, har »naturvidenskabernes ånd invaderet psykologien ... Den gamle psykologi er dømt ... Psykologi og metafysik er hinanden modsatte og eksklusive ... Den tid nærmer sig, hvor psykologien vil kræve hele et menneskes kraft, han vil kun kunne være psykolog, ligesom andre er helt fysiker eller fysiolog ... Der opstår nødvendigvis arbejdsdeling. Hvert vigtigt spørgsmål bliver et område for sig. Vil fx ikke et dybtgående studium af perceptionen for sig være tilstrækkelig for den mest aktive ånd?« (her efter Koch 1985a).

Ribot karakteriserer her op imod den »gamle« psykologi som overfladisk, sludrende, skolastisk m.m., adjektiver som i de hundred år derefter har været den videnskabelige psykologis affærdigelse af lænestolpsykologien (*ibid.*).

Ribots opfattelse er kendetegnende for en bred tendens siden da, som gør psykologien til en ny eksperimentkultur og splitter den i en lang række specialområder, som i betydelig udstrækning afgrænser hvert områdes genstand i overensstemmelse med de metoder, der kan anvendes til at undersøge den. Den videnskabelige psykologis genstand blev eksplicit eller implicit bestemt af dens eksakte, eksperimentelle og senere i bredere forstand kontrolleret empiriske metodiske formåen.

Det var så psykologiens »videnskabelighed« og har været det sidenhen. Deraf følger begrænsning af undersøgelsesfeltet, herunder udgrænsning af hele »folkepsykologien« og opsplittning i specialdiscipliner, som Ribot spåede.

Det var Wundt i nogen grad selv skyld i, fordi han udvalgte bevidsthedselementerne til eksperimentelt særstudium og henviste resten af de mentale processer til folkepsykologien. Ikke des mindre er Ribots hyldest til den ny psykologi en fejltagelse. I 1879, hvor Ribot skriver, betragtede næppe en eneste repræsentant for den ny psykologi, og slet ikke Wundt, sig som eksklusiv psykolog og endda specialiseret psykolog. De forstod ingenlunde psykologiens nye selvstændighed som en faglig frigørelse fra filosofien. Tværtimod opretholdt de som Wundt en tæt relation mellem psykologi, filosofi og »Geisteswissenschaften« overhovedet. Metafysiske anmærkninger gjorde de også. Fechner, i 1860 ophavsmand til psykofysikken, den strengeste eksperimentopsykologiske disciplin, forsynede sin samtid med nogle af de mest frapperende sådanne i tænkningens historie (*ibid.*).

Dertil kommer, at der parallelt til vendingen eller kort efter indfandt sig andre paradigmer og dermed modstrømninger til den ny psykologi repræsenteret ved så store og forskelligartede navne som Franz Brentano, Sigmund Freud, de allerede nævnte Husserl og James samt flere til, fx Wilhelm Dilthey hvis opfattelse af psykologiens opgave som beskrivelse,

forståelse og tolkning af mentalt liv var helt i tråd med Wundts folkepsykologi.

For Wundt bestod den ny psykologis »selvstændighed« blot i, at den undersøgte menneskets umiddelbare oplevelser som irreducible fænomener efter eksakt eksperimentel metodik (*ibid.*). Det var alt. Det var snarere nogle af Wundts elever, og de taltes i skarer, der efter ophold hos ham rejste hjem og grundlagde psykologiske institutioner, der skilte psykologien og filosofien ad (fx Lehmann i Danmark) og tillagde eksperimentet og den kontrollerede empiri en langt større rolle end Wundt, der som nævnt betragtede folkepsykologien som mere betydningsfuld end hans egen »ny« psykologi.

I øvrigt tog mange andre af Wundts elever netop folkepsykologien og ikke den eksperimentelle psykologi med sig hjem, men det var betegnende nok store navne i sociologien og antropologien som fx Emile Durkheim, Bronislaw Malinowski, Franz Boas og W.I. Thomas. Durkheims »kollektive repræsentationer« hinsides de individuelle bevidstheder var netop, hvad Wundt studerede i folkepsykologien. Durkheims »antipsykologiske« sociologi var kun »anti« den ny psykologi, ikke den folkepsykologi der lå Wundts hjerte nær.

Psykologiens anden institutionalisering og splittelse

Den ny psykologis institutionalisering splittede den »videnskabelige« psykologi fra folkepsykologien og filosofien og splittede sig selv indefra i specialdiscipliner.

Hegemoni og pluralisme

Med behaviorismen og dens varianter fik den ny psykologis eksakte eksperimentelle og kontrolleret empiriske orientering amerikansk statsborgerskab. Op gennem vort århundrede blev psykologien kvantitativt set et amerikansk forehavende, og det i en sådan grad at den i USA i dag formentlig rummer det største antal både almen- og anvendtpsykologiske forskere blandt samtlige videnskaber inden for dette store lands grænser (Koch 1985a).

Psykologiens løfte om at kunne påvirke og forme menneskelige forhold har måske været uimodståelig for denne nations pragmatiske hældning. Andre årsager kan tænkes, men under alle omstændigheder antog USA fra tidligt i århundredet en urørlig hegemoni over resten af verden i henseende til antallet af psykologiske institutter, forskere, tidsskrifter, publikationer, anvendelsesfelter og professionsudøvere (*ibid.*).

Og det skete altså i den ny psykologis ånd. Hvis dennes import fra Tyskland til USA kan siges at være begyndt op mod århundredskiftet, så var den et halvt århundrede senere blevet eksporteret tilbage til det euro-

pæriske kontinent i amerikansk udgave. Andre paradigmer, fx psykoanalyse, forblev marginale inden for den akademiske psykologi.

Med behaviorismens afløser, den kognitive psykologi fra ca. 1960 og frem, er USAs overvældende dominans på psykologiens internationale scene måske på retur. For medens behaviorismen i dens forskellige versioner var en unik amerikansk opfindelse, skønt den russiske refleksologi strengt taget var først ude, har den kognitive psykologi europæiske rødder hos fx gestaltpsykologien, Duncker, fænomenologien, Piaget m.m. (*ibid.*). Selv om Amerika fortsat uden sammenligning er verdens førende psykologimaskine, vil denne europæiske muld for den kognitive psykologi formentlig udgøre et selvstændigt vækstlag mange steder på kloden.

I det hele taget er den tid nok forbi, hvor en enkelt nation, selv af USAs størrelse, kan opretholde et så massivt hegemoni, som tilfældet har været gennem det meste af dette århundrede. Omend Nordamerika fortsat bevarer lederskab i kraft af kvantitet og ressourcer, vil der kloden over sikkert være langt mere lighed fremover i henseende til grøde og ideer.

Indtil omkring 1960 herskede der faktisk på verdensbasis en vis enighed om mission og metode i ganske store dele af psykologien, først anført af den Wundtske vending og dernæst af den behavioristiske videreførelse heraf (skønt sidstnævnte som anført aldrig slog rod i Danmark). Behaviorismen var desuden præget af den logiske positivismes krav om hypotetisk-deduktiv metodik, operationalisme, kvantificering og af søgen efter få elementære indlæringslove, som alle andre mentale fænomener betragtedes som afledninger af, og som derfor ikke undersøgte i deres egen ret (Koch 1985b).

Omkring 1960 brydes dette teoretiske og metodiske monopol, og der lukkes op for en lang række både gamle og nye områder, der siden har blomstret. Som nævnt kognitiv psykologi, men tillige biologisk psykologi i adskillige varianter, neuropsykologi, komparativ psykologi, udviklingspsykologi, psykolingvistik og meget mere (*ibid.*). Omvendt er behavioristisk indlæringsteori tilsyneladende helt forduftet ved et af de hurtigste og diskret forbigåede paradigmedødsfald, jeg har set.

Selv om kognitiv psykologi muligvis kan siges at være det ny herskende paradigme, så har det dog ikke nær den hegemoni, som den behavioristiske indlæringsteori mønstrede, skønt nogle kognitive psykologer måske er tilbøjelige til at mene det. Psykologien består nu af et vældigt mangefold af teorier og metoder, hegemoni er afløst af pluralisme, og det i en sådan grad at man kan spørge, om psykologien udgør en sammenhængende videnskab. Psykologiens specialisering og fraktionering teoretisk, metodisk og professionelt er i dag så fremskreden, at kundskabsfeltet på det nærmeste er uoverskueligt. Til illustration kan nævnes, at Den amerikanske Psykologforening har 42 divisioner, og hver af disse består i realiteten af et pænt antal undergrupper med beskeden indbyrdes relation (*ibid.*).

De psykologiske studier

Den væsentligste årsag til pluralismen er formentlig den specialisering, der blev omtalt i forbindelse med Ribots spådomme om Wundts ny psykologi.

En yderligere årsag kunne være, at psykologien både er en humanvidenskab, en samfundsvidenskab, en naturvidenskab og en læge- eller sundhedsvidenskab. Adskillige videnskaber har et ben i flere lejre, men psykologien har et i alle. Det skyldes, at psykologiens genstand, menneskets psyke, er selve det, der forbinder natur og kultur. Det skal jeg ikke uddybe, se evt. Katzenelson (1989). Det er et anstrengende vilkår at opretholde en enhedsvidenskab under. Til gengæld gør vilkåret psykologien til riget i videnskabernes midte, skønt de andre endnu ikke synes helt at have opdaget det.

Under alle omstændigheder er psykologien blevet splittet i en sådan mangfoldighed af forskningsinteresser, -områder, -teorier og -tilgangsmåder, menneskesyn og anvendelsesfelter, at man efter Kochs mening snarere bør tale om »de psykologiske studier« end om en enkelt videnskab kaldet »psykologi«. Psykologien er delt og fragmenteret. Efter min mening ikke hinsides redning som enhedsvidenskab, men nemt bliver det ikke.

Og så taler vi endda kun om de »psykologiske studier«, der af akademiet anerkendes som hørende psykologien til. Vi taler ikke om den jungle af psykologier med eller uden gåseøjne, som vokser ude for akademiets mere eller mindre bornerte mure.

Markedsvilkår

Man kan spørge, om ikke denne splittelse er en byrde, alle videnskaber må bære i vore dage? Det vil jeg ikke afgøre på andres vegne, men i stedet pege på den yderligere årsag til fragmenteringen, som jeg kalder psykologiens anden institutionalisering.

Psykologiens første institutionalisering som selvstændig videnskab og derefter også profession var muligvis delvist et resultat af samfundets hæsblæsende udvikling i anden halvdel af forrige århundrede med deraf følgende opbrud og splittelser i mange overleveringer og kundskabstraditioner. Den historie vil jeg dog ikke uddybe her. Men i hvert fald var den første institutionalisering en åndelig frigørelse, idet man slet og ret udstedte en uafhængighedserklæring af filosofien (skønt det gjorde »the founding fathers« altså ikke i virkeligheden) og etablerede sit eget domæne inden for universitetets mure. Nogle steder kaldte man demonstrativt domænet for et laboratorium snarere end et institut eller lignende. Det psykologiske domæne på Københavns Universitet hed indtil for nylig således stadig et laboratorium.

Bortset fra folk som Ribot skete den første institutionalisering af psykologien imidlertid på de præmisser, der var fælles for datidens forståelse af universitær kundskab. Videnskaberne blev primært betragtet som kul-

turbærere, på godt og ondt modernitetens måske vigtigste både kulturændrende og kulturintegrative kræfter. De Humboldtske ideer om lærdomsstedernes selvforståelse var både erkendelse og dannelse i videste forstand af ordet. Den universitære kundskabs ideal var ikke resultatorienteret specialisering, men undren og nysgerrighed, overblik, udsyn og sjælsadel, adlende for udøveren og som kulturarv, tragten efter kundskab for dens egen skyld og efter kundskab som middel til frigørelse fra autoritære overleveringer og som fællesskabende norm for indsigt i naturen, kulturen og mennesket selv. Først derpå, men derpå i høj grad, også kundskab som redskab i kulturens praktiske virksomhed.

Sådan opfattes den institutionaliserede videnskabelige kundskab ikke længere, i hvert fald ikke som en selvfølge. Som resultat af nye politisk-økonomiske træk på det samfundsmæssige plan er akademisk dannelse blevet til uddannelse og erhvervs kvalificering. Den videnskabelige kundskab er i færd med at blive betragtet som en slags kapitalinstitution og effektiv produktivkraft med den opgave at bidrage til samfundsrelevante aktiviteter, bedret betalingsbalance og fremme af landets internationale konkurrenceevne. Det fremgår af offentligt erklærede signaler fra det politisk-administrative kompleks, at lærdomsstederne har at forstå sig selv som en forretning. Universiteterne finansieres i stor udstrækning efter, hvor mange eksaminer og om føje tid sikkert også hvor mange publikationer (eller patenter) de producerer. De får at vide, at de skal underlægges markedsprincipper og konkurrere indbyrdes om forskningsbevillinger, som udløses efter vurdering af konkurrenceevnen.

Den internationale konkurrenceevne

Denne markedstænkning fremmer resultatorientering i videnskaben, og resultater opfattes mestendels kun som resultater, hvis de publiceres afgrænset og specifikt. Dermed øges specialiseringen og splittelsen på den såvel integrative som kritiske helhedstæknings bekostning.

Specialiseringen åbenbarer sig ikke mindst i psykologiens utrolige mængde tidsskrifter. Langt hovedparten af disse, og især de prestigegivende, er stadig amerikanske. Forskere er lige så forfængelige som andre mennesker, nogle af dem mere. Derfor må forskere overalt på kloden trods USAs muligt vigende hegemoni stadig publicere artikler i nordamerikanske tidsskrifter, hvis de vil sikre sig notering i citationstællingernes børskurser.

Det vil de, men det er de i stigende grad tillige tvunget til, fordi denne notering efterhånden er blevet selve indikatoren på kvalitet, international kvalitet som det fremhæves med flid. Denne internationalisering bliver man nu evalueret efter, både som personer og som institutioner. Den må man derfor slå følgeskab med, hvis man vil overleve, for evalueringer hører nu til dagens orden.

Noteringen er derfor et eftertragtet gode, der styrer kapløbet om deltagelse i det, jeg kalder psykologiens anden institutionalisering. Den består i overtagelse af markedstænkningen i fortyndet udgave og deklarerer da også rammende som kundskabens internationale konkurrenceevne eller lignende forretningsmæssige og undertiden ligefrem martialske termer. Som alle andre tunge sektorer i det moderne samfund styres derfor også den videnskabelige kundskab nu i forskellig udtrækning af en kurspleje i penge og prestige, der har givet afkald på og intet forbinder med ambitionen om videnskaben som en helhedspræget og kulturbærende virksomhed, »det almene arbejde« som Marx vist udtrykte sig.

Den udvikling vil jeg ikke kommentere yderligere her, blot konstatere at den fremtvinger stadig øget specialisering. De prestigegivende tidsskrifter er nemlig for langt hovedpartens vedkommende fora for præsentationen af afgrænsede og indholdsmæssigt forhåndsbestemte emner, der kan omsættes hurtigt i den endeløse mængde punktnedslag, som dette markeds standardiserede publikationsformer fordrer.

Dansk psykologi i dag

Dansk psykologi har deltaget i disse udviklinger gennem det sidste kvarte århundrede. Store dele af dagens danske psykologi har derfor intet nationalt særpræg som i Københavnerskolens epoke og kan ubesværet karakteriseres ved den forudgående internationale statusopgørelse.

Bredde og smeltedigel

Det kan man efter temperament kalde stor bredde eller høj specialisering. For dansk psykologis vedkommende er det første, stor bredde, imidlertid ikke kun en eufemisme for høj specialisering. Dansk psykologi har spændvidde og fremviser inspiration fra de mangfoldige internationale psykologiske retninger og tankestrømninger i øvrigt, som blev nævnt tidligere.

Måske er dansk psykologi endda mere international end mange af de nationer, som vi ifølge den internationale konkurrenceevnes markedsvilkår sammenligner os med. Thi skønt det i nogle henseender er en ulempe at drive forskning i et lille land med begrænsede økonomiske ressourcer, er der også fordele forbundet med den position. Såfremt man ikke lukker sig inde i selvtilstrækkelighed, medfører positionen nemlig mulighed for ægte internationalitet. Man læser mange sprog, hvilket ikke altid er tilfældet i de store nationer, og orienterer sig som en selvfølge hele horisonten rundt. Det giver udsyn og mulighed for at sortere de mest lovende strømninger ud til import og bearbejdning.

Små lande kan være mindre provinsielle end de store sprogdominerende. Ægte internationalitet består nemlig i at være internationalt orienteret, ikke nødvendigvis at være internationalt publicerende.

Med en sådan horisont opstår ofte nationale nybrud, der holder forskningen og professionen levende. Trods sin ringe størrelse er Danmark lidt af en smeltedigel for alverdens psykologiske forskning. Næppe mange lande rummer hos så relativt få forskere en sådan bredde af tilgange, teorier og metoder.

Det er vigtigt i et lille land med forholdsvis få forskningsmiljøer. Under sådanne forhold vil en snæver forskningsprofil ikke kunne udgøre basisforskningen under uddannelsen, ikke tilfredsstille de studerendes interesser, ikke opfylde sin mission som kulturbærer og ikke virke støttende for andre videnskabers forskning og for den psykologiske professions praksis.

Et nationalt særpræg

Der pågår naturligvis brydninger i smeltediglen mellem de mange nationale og internationale orienteringer og emnemæssige specialiseringer, men ingen enkelt orientering eller enkelt specialefelt kan i dag siges at dominere dansk psykologisk forskning. En særlig profil som Københavnerskolen vil formentlig heller ikke opstå igen, fordi dansk psykologi er blevet så åben over for næsten enhver international strømning.

Ved siden af bredden, pluralismen og specialiseringens splittelser findes der dog ikke des mindre et vist nationalt særpræg ved et ikke ringe udsnit af dansk almenpsykologisk forskning. Det er en helhedsstræbende tænkemåde over genstandsfeltets grundlagsproblemer i den »gamle« psykologis ånd fra før den misforståede vending mod den ny psykologi.

Det nationale særpræg søger sammenhænge og integrative helhedssyn. Man tilsigter nuancerede beskrivelser af mentale fænomener og en forståelse af deres forbindelser til andre fænomener, deres indbyrdes slægtskab og kontraster og deres historiske udviklinger. Herunder arbejder man ikke kun med empiriske metoder og psykologiske teorier i snævrere forstand, men tillige med refleksioner over dagligdagens observationer, selviagttagelser, almene erfaringer og relevante filosofiske betragtningmåder.

Det er en overordnet og i betydelig grad tværvidenskabelig bestræbelse, der forstår den psykologiske forskning som i sidste ende et bidrag til en almen antropologi. Hvilket var, hvad Wundts folkepsykologi gik ud på. Med dette kulturbærende mål for øje foregår der stadige integrationsforsøg af både de tidligere nævnte strømninger og af de specialiserede discipliners afgrænsede eksperimentelle og empiriske fund.

Denne tendens mod såvel mangesidighed som integrativ sammenhængsskaben i en stadig mere splittet videnskabelig og kulturel virkelighed vil dog som nævnt næppe resultere i en ny skoledannelse. Hvis det sker, vil det i hvert fald være en skole med en sådan bredde, at den bliver vanskelig at få øje på som skole. Og tendensen vil afgjort ikke medføre en lukning af grænserne udad til, dertil er dansk psykologis absorber-

tionsflader til det internationale forskersamfund nu for etablerede.

Et yderligere særpræg ved dansk psykologi er en tættere sammenhæng mellem almen og anvendt psykologi og mellem den psykologiske forskning og profession, end tilfældet er mange andre steder, uanset at nogle måske vil overraskes af denne påstand.

Del og helhed

Specialisering inden for et kundskabsområde er selvfølgelig uundgåelig, med deraf følgende fare for splittelse. Ingen kan i dag beherske mere end nogle få regioner af en videnskabs samlede genstandsfelt til bunds.

Ikke des mindre gør der sig et komplementært forhold gældende mellem del og helhed i enhver kundskabsvirksomhed og således også i psykologien. Det komplementære forhold består i, at man ikke kan undersøge noget emne, det være sig så afgrænset og specifikt det være vil, uden at gøre det inden for horisonten af det samlede genstandsfelt, som tilskrives en given videnskab. Og det uanset hvor vanskeligt det er at definere videnskabens genstandsfelt, og uanset hvor tværvidenskabeligt man måtte arbejde.

Fx kan man ikke eksperimentelt udforske to øjnes samvirken i opfattelsen af en skorsten på 50 meters afstand uden at forudsætte, at denne aktivitet tilhører det overordnede forskningsmæssige genstandsfelt, vi kalder menneskelig perception. Samtidig har man forudsat, at perceptionen tilhører det overordnede forskningsmæssige genstandsfelt, vi kalder menneskets psyke. Dermed har man videre forudsat, at forskningsvirksomheden tilhører eller i det mindste kan tilhøre videnskaben psykologi. Det gælder, uanset at også andre videnskaber og åndsretninger, i dette tilfælde fx arkitekturen eller æstetikken, undertiden undersøger samme menneskelige aktivitet.

Det lader sig med andre ord ikke gøre at forstå en del uden at forstå den helhed eller i det mindste nogle af de større sammenhænge, som den er del af. Det er vilkåret for enhver forståelse og derfor også en videnskabelig, og vilkåret gælder, hvad enten man gør sig det klart eller ej. Al videnskabelig erkendelse udspiller sig inden for denne cirkel. Man kan ikke spørge specialiseret til en specifik genstand uden altid allerede at besidde nogle mere generelle antagelser om, at og i hovedtrækkene som regel også hvordan denne specifikke genstand er indlejret i de større genstandsfelter, som videnskaberne deler mellem sig.

Før jeg spørger videnskabelig metodespecifikt til noget specifikt, har jeg derfor allerede den mest elementære forforståelse af svaret om dette nogets helhedsvæsen i hus, nemlig at det tilhører kredsen af den slags noget, der kan tilspørges på denne måde. For at udforske og intervenere i specifikt psykisk liv på psykologisk måde må jeg være i stand til at genkende det, når jeg møder det, og det gør jeg ved at kategorisere det som

en delmængde af psykisk liv overhovedet. Ellers kan jeg finde mig selv i færd med at eksperimentere med skyerne eller interviewe en motorcykel (Zaner 1985).

Vi kan således kun spørge psykologisk til det, der allerede har vist sig som et noget, der hører hjemme inden for den bestemte større horisont, ind i hvilken der overhovedet kan spørges psykologisk, og som defineres af psykologiens grundlæggende genstandsbestemmelse, uanset hvor ufuldstændig denne måtte være. Dermed har vi altid allerede en slags »teori« for genstanden forud for vor empiriske undersøgelse af den eller vor praktiske intervention i den.

I denne generelle forstand er al eksperimentel og empirisk specialerkendelse teoristyret, som ikke mindst Popper (1972) så energisk fremhævede. Eller Einstein. Og en teori er nødvendigvis en slags helhedsforståelse af delene. Helheden er altid forud for delene. Enhver specialisering forudsætter derfor et arbejde med grundlagsproblemer enten hos specialisten selv eller hos andre på hans vegne. Sådan er det med enhver videnskab. Og det vidste den ny psykologis grundlæggere for hundrede år siden forfra og bagfra, for lige at erindre om det.

Derfor vil psykologien bestå, uanset hvor mange »psykologiske studier« den deler sig i. Så det spørgsmål, jeg har fået som overskrift til denne artikel, er helt rigtig stillet: »Psykologien: En videnskab – flere videnskaber?« Svaret er ja.

Fremtiden

Vover jeg på baggrund af det forudgående at gøre mig tanker om fremtiden, bliver det til tre konklusioner.

Del og helhed

Med hensyn til forholdet mellem del og helhed er pointen, at der ingen pointe er eller kan være, fordi alt nødvendigvis må forblive, som det er og var: Der findes ingen dele uden helheder, og enhver helhed består af sine dele (uanset at helheden ikke er identisk med sine dele).

Specialiserende splittelse af psykologien i flere eller mange psykologier er uundgåelig. Men al splittelse i dele forudsætter en helhed at splittes ud fra. Ellers kan delen i bogstavelig forstand ikke begribe, hvad den befatter sig med. Omvendt vil enhver helhed igen og igen splittes i sine bestand-dele. Ellers kan bestanddelene ikke undersøges dybtgående nok og helheden ikke begribe sig selv som andet end ide.

Som sagt, det er erkendelsens og kundskabens uafvendelige komplementaritet. Den rundkørsel er der ingen vej ud af i al fremtid. Derfor vil der altid være forskere og praktikere, som specialiserer sig i delene, og der vil altid være forskere og praktikere, som forsøger sig med helhe-

derne, inddragende alskens retninger og specialer. Jeg tror ikke, der vil være færre med sidstnævnte inklinasjon i fremtiden. Spørgsmålet er, om der bliver plads til dem, jf. de efterfølgende betragtninger.

Folkepsykologi og filosofisk psykologi

Videnskaberne er forskellige i henseende til, hvilken prestige (og forskningsmidler) det giver at dyrke henholdsvis helhederne eller delene. Helhedens dyrkere kaldes undertiden teoretikere, hvilket er uheldigt, hvis det implicerer, at de hverken befatter sig med eller skatter empiri, for det er forkert. Tilsvarende kaldes delenes dyrkere undertiden empirikere, hvilket er uheldigt, hvis det implicerer, at de hverken befatter sig med eller skatter teori, for det er forkert. Men sådan taler man ofte om det, så lad gå for nemheds skyld.

Så vidt jeg ved, giver det i fx fysikken og økonomien prestige at være teoretiker. Omvendt har det i psykologien siden den misforståede Wundtske vending givet prestige at være eksperimentator og empiriker.

Det modsætningsforhold er der måske opbrud i. Det mener i hvert fald førnævnte Koch (1985b). Han ser tegn på, at den specialiserende empiriske psykologi atter nærmer sig den integrative teoretiske og mere filosofisk orienterede psykologi, som den ny psykologi erklærede sig uafhængig af for et sekel siden. Koch hævder, at fx ganske mange eksperimentelt og empirisk orienterede kognitive psykologer begynder at indse, at psykologiens genstandsområder hører til de mest »filosofi-sensitive« i videnskaberens kundskabsunivers, som han udtrykker det.

Denne mulige tilnærmelse vil i så fald være en genoprettelse af den korrekte forståelse af den Wundtske vending. Og sådan forholdet det sig jo i øvrigt jævnt hen med den human- og samfundsvidenskabelige del af psykologien, som det gør med human- og samfundsvidenskaberne overhovedet, at de ikke som naturvidenskaberne akkumulerer kundskab i en lineær proces, men snarere i en spiralformet. Derfor vender de med mellemrum tilbage til tidligere positioner, som i mellemtiden har forandret sig, medens de har boet i en anden og undertiden modsat position (Sørhaug 1994). Kernen i en human- og samfundsvidenskab ændrer sig nemlig ikke ret meget på grund af øget empirisk viden, men snarere som følge af øget refleksion over sit menneskebillede og sine teoretiske grundantagelser og dermed over det, der kun i begrænset grad lader sig afprøve gennem eksperiment og kontrolleret empiri (*ibid.*).

I tråd hermed påpeger Koch (1985b) endvidere den enkle kendsgerning, at hvis psykologien fortsat fastholder den eksperimentelle metodik og kontrollerede empiri som adelsmærket for sin virksomhed og dennes genstandsbestemmelser, kan langt hovedparten af det, psykologer faktisk har foretaget sig gennem århundredet, ikke kaldes psykologi. Det er nemlig »folkepsykologi« og »filosofisensitiv psykologi« bestående af systematiserede naturalistiske observationer, fænomenologiske beskrivelser,

historiske analyser, begrebsafklaringer, kasuistikker, hermeneutiske tolkninger, deltagerobservation, aktionsforskning og lignende.

Det er ikke underligt, thi den eksakte eksperimentelle og kontrollerede empiriske metodik er kun anvendelig over for visse genstandsfelter. Alt det andet, herunder behandlingen af grundlagsproblemer og integrative helhedsbestræbelser, er der nu engang kun »folkepsykologi« og »filosofisensitiv psykologi« til.

Folkepsykologien og den slags er af kontinental oprindelse. Siden blev psykologien amerikansk (med undtagelser). Koch mener som før nævnt, at psykologien nu er ved at vende tilbage til sit kontinentale udgangspunkt. Det er der måske noget om. Fx så jeg forleden en ny amerikansk grundbog i psykologi beregnet for det amerikanske marked med undertitlen »en europæisk tekst« (Zimbardo *et al.* 1995). Jeg kontrollerede ikke, om det var falsk reklame, men reklame er det dog for en mulig anderledes fremtid for i det mindste den konfektionsvare, som amerikanske grundbøger mestendels består af.

Under alle omstændigheder annoncerer Koch, at skønt Amerika stadig er den internationale psykologis Rom i henseende til kvantitet, er det ikke Athen i henseende til ideernes lederskab.

Markedet

Det kan muligvis være rigtigt nok.

Men folkepsykologien og den slags har det med at tage sit hverv som kulturbærer og kulturforandrer alvorligt og henvender sig derfor til sin kultur. Dvs. at den skriver de fleste af sine værker på modersmålet. Og hvis det nationale modersmål tilfældigvis ikke tilhører hovedsprogene, helst engelsk, og dermed forlods er internationalt, bliver værkerne ikke børsnoterede. De specialiserede prestigegivende nordamerikanske tidsskrifters indflydelse er fortsat dominerende på verdensmarkedet, kvantitativt set endda tilsyneladende i stigende grad (Hjørland 1992). USA er endnu psykologiens Rom.

Desuden er folkepsykologien og den slags ikke meget for at publicere i form af de korte punktnedslag, der er acceptable for konkurrencen om plads i de dominerende tidsskriftsfora. Den foretrækker gennemarbejdede værker, der præsenterer årelang forskning i en sammenhæng, når den er kommet dertil, at den har noget væsentligt at meddele.

Endvidere publicerer folkepsykologien og den slags på mange andre måder end monografisk og i tidsskrifter. Den publicerer også praksisnær forskning og forskningsbaserede udviklingsarbejder til det folk, den tror sig til for.

Værker uden børsnotering har lav kurs i evalueringerne, hvis de overhovedet tæller. Og tællinger af børsnoterede artikler og citationshenvisninger er tilsyneladende, hvad evalueringer væsentligt består i, uanset hvor ufuldstændige og fordrejende disse kriterier gentagne gange er ble-

vet påvist at være (jf. fx. Christiansen & Hansen 1993: 25-31). Det er en forskningsadministrativ kendsgerning, at det er sådanne redskaber til sammenligning af konkurrenceevnen, der anvendes. Og så skal forskningen endda helst være eksternt finansieret for at blive anerkendt som rigtig fin.

Med lav markedskurs er det ud af vagten. Det er fremtidens risiko efter videnskabens anden institutionalisering. Risikoen kan ikke ophæve komplementariteten mellem del og helhed, det er definitorisk umuligt, og kan derfor ikke afskaffe *helhedsbestræbelsen*. Men den kan bevirke, at folkepsykologien og den slags udgrænses fra akademiet, fordi den slags nægter at lade sin forskning påvirke af de evalueringskriterier, der presses publiceringsformerne i retning af artikler offentliggjort i børsnoterede publikationskanaler.

Derfor tegner fremtiden muligvis en tiltagende brydning mellem snarere end forening af nationalitet og internationalitet, når sidstnævnte forstås i overfladisk forstand. Men det er måske ikke den ringeste fremtid at se i møde, skønt det går imod de herskende anbefalinger. Bedre i hvert fald at se i møde end den nivellering og globale provins, der kan blive en følge af den internationale konkurrenceevne, i hvis navn alle bestræber sig på at skrive om det samme på samme måde på samme sprog i de samme publikationskanaler til de samme mennesker, sig selv. Der i øvrigt har nok op at gøre med at holde sig orienteret i blot en promille af syndfloden.

REFERENCER

- CHRISTIANSEN, J.K. & HANSEN, H.F. (1993) *Forskningsevaluering i teori og praksis: Organisering, netværk og publicering*. København.
- KATZENELSON, B. (1989) *Psykens verden, i verden: Et naturevangeliem*. Århus.
- KATZENELSON, B. (1994) Psychology in Denmark. I: R.J. CORSINI (Ed.) *The concise encyclopedia of psychology*, 2nd ed., Vol. 3, 183-185. New York.
- HJØRLAND, B. (1992) Psykologisk litteraturproduktion i Danmark. *Psykolog Nyt*, 46, 356-360.
- KOCH, S. (1985a) Foreword: Wundt's creature at age zero – and as centenarian: Some aspects of the institutionalization of the »new psychology«. I: S. KOCH & D.E. LEARY (Eds.) *A century of psychology as science*, 7-35. New York.
- KOCH, S. (1985b) Afterword. I ovenstående KOCH & LEARY, 929-950.
- POPPER, K.R. (1972) *Objective knowledge: An evolutionary approach*. Oxford.
- RIBOT, T.A. (1879) *German psychology to-day*. New York 1886.
- SØRHAUG, T. (1994) Det indres profession: Augustins fodnote. I: S. REICHELDT (red.) *Psykologi i forandring*, 287- 315. Oslo.
- WUNDT, W. (1913) *Elemente der Völkerpsychologie: Grundlinien einer psychologischen Entwicklungsgeschichte der Menschheit*. Leipzig.
- ZANER, R.M. (1985) The logos of psyche: Phenomenological variations on a theme. I ovenstående KOCH & LEARY, 618-637.
- ZIMBARDO, P., MCDERMOTT, M., JANSZ, J. & METAAL, N. (1995) *Psychology: A European text*. London.